

't Seghen Waert

jaargang 31 aflevering 4

november 2012

uitgave van het
Historisch Genootschap
Oud Soetermeer

Contact

‘t Oude Huis, Dorpsstraat 7, 2712 AB Zoetermeer, tel. (079) 319 06 83

www.oudsoetermeer.nl; info@oudsoetermeer.nl

Ledenadministratie en bezorging: ledenadministratie@oudsoetermeer.nl, tel. (079) 331 58 28

Dagelijks bestuur

vacant, voorzitter@oudsoetermeer.nl

dhr. R.H.J. Kroeders, secretaris@oudsoetermeer.nl, tel. 06 12189712

dhr. F. Frankhuizen, penningmeester@oudsoetermeer.nl, tel. 06 19501072

dhr. M.L.P. Van Veen, penningmeester@oudsoetermeer.nl, tel. 079 3163165

Werkgroepen en commissies

Activiteitencommissie: activiteitencommissie@oudsoetermeer.nl, tel. (079) 351 70 47

Archeologische Werkgroep: awz@oudsoetermeer.nl

Collectie en Archief: collectie@oudsoetermeer.nl

Commissie Historisch Erfgoed: che@oudsoetermeer.nl

Genealogische Werkgroep: gwz@oudsoetermeer.nl

Interviewgroep Sprekend Verleden: isv@oudsoetermeer.nl

Leesgroep Lastige Letters: paleografie@oudsoetermeer.nl

Werkgroep Bewegend Beeld en Geluid: wbbg@oudsoetermeer.nl

Colofon

‘t Seghen Waert is een uitgave van het Historisch Genootschap Oud Soetermeer

ISSN: 1384-7260

Redactie: P. Drapers, R. Grootveld, J. de Kler, R. Tousain, T. Vermeulen;

redactie@oudsoetermeer.nl

Afbeeldingen zijn afkomstig uit de collectie van Oud Soetermeer, tenzij anders vermeld.

Omslag:

De laatste schoorsteen die in een tuinderij gebruikt is en die momenteel nog overeind staat:

Vlamingstraat 57, Cornelis van Mullem. Collectie: Aad van der Linden.

Inhoud

Van de redactie	1
Tuinbouw in Zoetermeer	2

Van de redactie

Deze aflevering van 't Seghen Waert is geheel gewijd aan de tuinbouw in Zoetermeer. Dankzij een initiatief van Aad van der Linden, die zelf een fotoboek uitbrengt over de Leidsewallen, is in de afgelopen maanden veel informatie boven water gekomen over deze bedrijfstak. Joke de Kler heeft de teksten, beelden en interviewfragmenten verwerkt tot deze uitgave. De tuinbouw in Zoetermeer en Zegwaard wordt in het algemeen geschetst en er wordt, als voorbeeld voor alle tuinen, speciaal ingezoomd op de Leidsewallen.

Bij de vorige aflevering van 't Seghen Waert ontving u ook de extra publicatie 'Groeistad Zoetermeer'. Diny van Herwijnen-Lamens laat ons uit Voorschoten weten dat zij op 27 juli 1957 in het oude raadhuis in de Dorpsstraat is getrouwd. De tekst bij de foto op bladzijde 15 van Groeistad Zoetermeer wekt de indruk dat het raadhuis in 1956 is afgebroken. Dat is dus niet juist, maar Diny is zeker een van de laatsten geweest die er haar ja-woord heeft gegeven.

Kopij voor de volgende uitgave graag voor 20 januari 2013.

Tuinbouw in Zoetermeer

Joke de Kler

Akkers en tuinen

Al in de Middeleeuwen was het de gewoonte om een deel van het bouwland af te splitsen en te omheinen voor de verbouw van fijnere gewassen en fruit. Ook de groei van de beroepsbevolking leidde vaak tot opsplitsing van percelen akkergrond voor kleinschaliger tuinderijen. De aanleg van tuinderijen vereiste structuurverbetering van de grond. De voedingstuinbouw omvat de teelt van groenten en fruit. Fijne groenten worden vooral in kassen geteeld, de zogenaamde glastuinbouw. De tuinbouwgewassen die buiten groeien behoren tot de vollegrondstuinbouw. Tuinbouw wordt gekenmerkt door een veelvuldig gebruik van kunstmatige inrichtingen en hulpmiddelen (broeibakken, kassen, later regen- en sproei-installaties en stookinstallaties).

Tussen Den Haag en de Nieuwe Waterweg ligt het grootste aaneengesloten glastuinbouwgebied ter wereld, het Westland. De aanwezigheid van vele kastelen en buitenplaatsen in het betrokken gebied wordt wel als één van de voornaamste oorzaken gezien voor het ontstaan en de beoefening van tuinbouw.

Tuinbouw in de volle grond bij Adegeest rond 1930. V.l.n.r. Jan en Dirk Adegeest en een onbekende. Vooraan Jans zoon. (Col. Fam. Barendrecht)

Nadat er op de met zand van de strandwallen verarmde veen- en kleigrond al vele jaren fijne groenten en fruit waren geteeld voor de Haagse hofkringen, ontstond er in het midden van de negentiende eeuw zo veel vraag van buiten deze kringen, dat er een steeds intensievere vorm van tuinbouw ontstond, mede door de kassen die verwarmd konden worden. De toenemende vraag naar groenten maakte tuinbouw ook interessant voor andere plaatsen.

Zicht op de grote hoeveelheid platglas, die naast de kassen rond 1950 nog in gebruik was. Op de achtergrond de drie dubbele huizen aan de Leidsewallen, gebouwd eind jaren (19)30. (Coll. Fam. Barendrecht)

Zoetermeer en Zegwaart

In de 19de eeuw waren de dorpen Zoetermeer en Zegwaart overwegend agrarisch. Pas in de loop van de 20ste eeuw is daar verandering in gekomen. Langzamerhand zijn andere bronnen van bestaan zoals nijverheid, handel en verkeer steeds meer in betekenis toegenomen. Dat er ook een bloeiende tuinbouw heeft bestaan is minder bekend, ook al is deze vergeleken met de overige landbouw altijd van minder belang geweest. De bloeitijd van de tuinbouw in Zoetermeer dateert merendeels van voor de Tweede Wereldoorlog. Daarna is deze bedrijfstak niet noemenswaard meer gegroeid. Het waren veelal Zoetermeerse land-

bouwerszoons die de tuinbouw gingen uitoefenen, voor een deel op hun vaders landbouwgrond. Daarnaast vestigden zich hier enkele tuinders van buiten de gemeente. Een vergelijking: In 1910 waren in totaal 90 landbouwbedrijven bekend en 17 tuinbouwbedrijven. Ruim twintig jaar later waren dat er 110 en 44. En in 1957 had Zoetermeer 121 landbouwbedrijven en 50 tuinderijen in bedrijf. De landbouwers gebruikten gemiddeld 24 ha. In de tuinbouw wordt per oppervlakte-eenheid meer kapitaal en arbeid aangewend dan bij menige andere tak van grondgebruik het geval is. De bedrijven in 1957 zijn gemiddeld slechts 1,3 ha groot en niet meer dan 10% van deze bedrijven is groter dan 3 ha. Zij nemen niet meer dan 2,5% van de cultuurgrond in beslag.

Tuiniers en tuinmannen in 18de en 19de eeuw

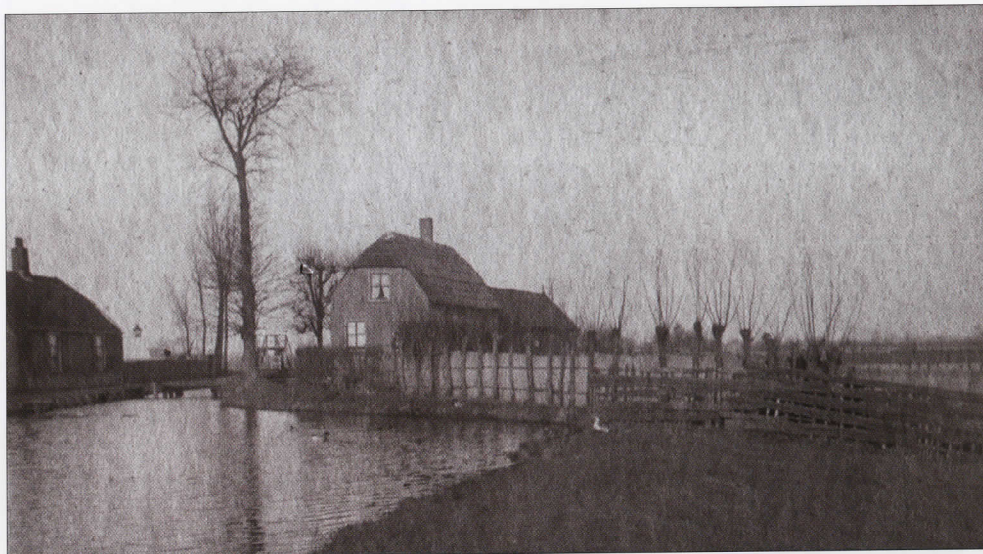
Een grote vlucht heeft de tuinbouw in Zoetermeer-Zegwaard nooit genomen. De in het algemeen zwaardere kleigrond was zeker in de vroegere perioden minder geschikt voor de fijnere tuinbouwgewassen. Omdat de meer humus rijke gronden vaak tegen en bij de dijken voorkwamen was daar de meeste tuinbouw. Op deze plaats was namelijk de laag zwarte grond, ook wel 'meermolm' genoemd, dikker dan elders in de polder. Meermolm bestaat uit organisch materiaal vermengd met zand en slib en is over het algemeen vruchtbaar, goed bewerk-

De goede grond aan de dijk van de Slootweg wordt nog steeds voor tuinbouw gebruikt. (Foto A.J. Leepel)

baar en vochthoudend. Deze gronden zijn daarom zeer geschikt voor tuinbouw. De tuinders van Zoetermeer maakten geen uitzondering op deze situatie: een tiental bedrijven was gevestigd aan de westzijde van de Palensteinse polder, tegen het oude dorp aan: de Leidsewallen. Ook langs de polderdijken aan de Voorweg en de Zegwaartseweg bevonden zich tuinderijen.

Tuiniers of tuinmannen (de begrippen worden door elkaar gebruikt) kwamen in de 19e eeuw nog niet zo veel als hoofdberoep voor. Onderzoek in de registers

De oude boerderij van tuinder Van der Meer aan de Leidsewallen rond 1907. De grond was eigendom van de familie Osy. Later nam Jan Adegeest deze tuin over.

van de burgerlijke stand leverde voor Zegwaart vóór 1850 zeven gezinnen op en voor Zoetermeer slechts één. Van Pieter Roeleven en Johannes Lindeman weten we dat ze echt tuinman waren en geen tuinder, zij hielden namelijk het park van Palenstein bij voor de familie Osy. De anderen: Johannes van der Hoeven, Antonius Tonen, Johannes Antonius van der Valk, Cornelis van Dijk en Klaas van der Vree, waren vermoedelijk tuinder. In Zoetermeer woonde het gezin van Wessel Roeleven, die waarschijnlijk ook betrokken was bij het park van Palenstein. Overigens worden al eerder “tuinmannen” vermeld: in 1794 overleed in Zegwaart de tuinmansbaas (van Palenstein) Mattijs Martel en in 1813 overleed in Zoetermeer aan de Voorweg 134-136 (huidige nummer) de tuinman Joannes van Kerkhof. Joannes kwam uit Groessen bij Arnhem en zal een tuinder zijn geweest. Tussen 1850 en 1900 neemt het aantal tuiniers langzaam toe. In Zegwaart tuinden Van der Wilk, Wensveen, Tetteroo en Van Wichem en in Zoetermeer Toonen, Van der Meer (2x) en Du Clou.

Tuinders in 1909

Het bevolkingsregister is een prachtige bron voor genealogie en is ook voor het vinden van tuinders erg handig. Bijvoorbeeld het register uit 1909. Hun adressen zijn omgezet naar de nummering zoals die vanaf 1935 geldt. Het is natuurlijk niet gezegd dat hun tuinen ook allemaal op die adressen lagen.

Zegwaard

Aalbert Muilwijk, tuindersknecht, Delftsewallen 2
Henrietta Elisabeth du Clou-Meerburg, ook winkelierster, Dorpsstraat 84
Marinus Muilwijk, Dorpsstraat 111
Pieter Hoogendam, ook koopman, Dorpsstraat 169
Adriaan Lagerwaard, Leidsewallen
Hermanus Marinus van Wichem, ook timmerman, Schinkelweg 31:33
Dirk Havenaar, Stationsstraat 18
Teunis Vogelaar, ook melkboer, Stationsstraat 224
Johannes Cornelis van der Schantz, tuinman, Zegwaardseweg 8
Petrus Langelaan, Zegwaardseweg 11
Martinus van Staveren, ook kastelein, Zegwaardseweg 30
Johannes Cornelis Gouweleew, Zegwaardseweg 40

Zoetermeer

Wilhelmus J. Vollebregt, ook kastelein, Leidsewallen 36
Lourens van der Meer, Leidsewallen 53
Philippus van der Wees, Leidsewallen 60
Adrianus J. van der Meer, Voorweg 25
Jacob Coster, Voorweg 49
Marinus Muilwijk, Voorweg 123

Het gezin van tuinder Pieter Hoogendam en Jannetje Verhoeff rond 1920.
(Foto Numan Zegwaard)

Villa's

Vanaf 1910 nam het aantal tuinders flink toe. Vanaf die tijd tot 1940 waren er in elk der beide gemeenten gemiddeld zo'n twintig tuinders actief. Zij werden ook wel warmoezier genoemd, een Oudhollands woord dat al snel weer werd verdrongen door tuinder. Uit die tijd stamt ook het begrip tuinderswoning, meestal een vrijstaand huis in moderne stijl. Tuinders hadden geen stal nodig en konden zich veroorloven villa-achtige huizen te laten bouwen. Ze zullen in die tijd heel wat opzien hebben gebaard.

Opvallend is dat bijna alle tuinderswoningen die hier tussen 1912 en 1930 zijn gebouwd, nog aanwezig zijn. Jan P. Boonekamp beet de spits af aan de Voorweg 117 in 1912. In 1914 lieten A.C. Hekker en A.L. Ooms hun huizen aan de Schinkelweg 1 en Voorweg 100 bouwen. Jan Zonneveld uit Benthuizen bouwde in 1923 aan de Zegwaartseweg en Andreas N. Beukers liet in 1930 de nog bestaande villa Machtilda aan de Tweede Stationsstraat 239 neerzetten.

Dit waren wel de uitzonderingen. De meeste tuinders woonden in eenvoudiger huizen of hadden niet eens een huis op de tuin die ze bewerkten.

Bij de tuinen hoorden platglasbakken, kassen en schuren. Voor de bakken was geen vergunning nodig maar aanvragen voor rietmattenschuren komen we in de jaren voor de oorlog vaak tegen. De eerste kasbouw betrof een uitbreiding in 1912. Daarna is het jaren stil totdat vanaf 1928 bijna elk jaar wel bouwvergunningen worden verleend voor warenhuizen, zoals ze werden genoemd.

Landbouwtentoonstelling

In 1921 organiseerde de Nederlandsche Maatschappij van Landbouw een grote landbouwtentoonstelling in Zegwaart aan de Molenweg. De afdeling Tuinbouw, bloemen en heesters nam daar maar een geringe plaats in ten opzichte van landbouwers en veetelers. Toch waren er 200 uitstallingen gemaakt in verschillende categorieën, wel vaak door dezelfde tuinders, die dongen naar prijzen en medailles. De groenten (komkommers, kool, wortelen, bonen, andijvie, uien, aardappels, meloenen, pompoenen en tomaten) kwamen bijna allemaal van een Loosduinse teler en van Philippus van der Wees uit Zoetermeer. Hij zette in voor een medaille voor "het mooiste half mud pootuien".

Fruit kwam meestal uit Poeldijk maar ook van Van der Wees en van de Fa. Louis Brands en Co. die de bijenhouderij "De Vlijt" in Zegwaart exploiteerde. Er was hier onder andere een prijs te winnen voor "de schoonste verzameling van 10 soorten tafelperen in mandjes".

Bloemen en planten kwamen voor het grootste gedeelte uit Boskoop. De Fa. Brands nam ook deel en J.C. van der Schantz uit Zegwaart trachtte een medaille te krijgen voor "de mooiste 20 bladplanten in minstens 5 soorten".

Tuinbouwvereniging "Ons Belang" bij de landbouwtentoonstelling in 1921. Links Piet van Dalen, rechts Flip van der Wees (hoed) en Kees van Mullem.

Tuinders in de jaren dertig

De bloeitijd van de tuinbouw in de dorpen Zoetermeer en Zegwaart valt duidelijk in de dertiger jaren van de 20ste eeuw. De Gids voor Zoetermeer Zegwaart 1933 meldt op pagina 35: 'Naast de veehouderij is de tuinderij de laatste jaren van stijgende beteekenis; in elk der beide gemeenten treft men meer dan 20 tuinders aan, die door zeer intensieve cultuur een maximaal rendement van hun grond weten te trekken, tenzij, zooals verleden jaar, de prijzen der producten de gemaakte kosten niet of nauwelijks goed maken'. Het Rapport ter beoordeeling van de wenschelijkheid tot samenvoeging van de gemeenten Zoetermeer en Zegwaart uit 1932 noemt aantallen van 22 tuinders in Zegwaart en 20 in Zoetermeer. Tuinbouwbedrijven waren in Zoetermeer over de gehele gemeente verspreid en kwamen voor aan de Stationsstraat (11), de Voorweg (13), de Leidsewallen (9) en aan de Zegwaartseweg (8). Het waren goed renderende bedrijven. Men verbouwde in verwarmde kassen die warenhuizen werden genoemd sla, komkommers en vooral tomaten. Vóór 1930 waren er nog veel vollegrondsbedrijven waar sla, peen, bloemkool, krotten, andijvie, bonen en soms vroege aardappelen buiten verbouwd werden. Ook was er veel platglas dat geleidelijk verdrongen werd door verwarmde kassen, de glastuinbouw.

Tuinderijen aan de Leidsewallen met de Dorpsstraat op de voorgrond in 1959.
(Foto: Aerocarto, coll. Aad van der Linden)

Tuinders vóór de uitgroei van Zoetermeer

Bij de tuinders in de vijftiger jaren nam de oppervlakte volle grond toch nog de grootste plaats in. Het betrof hier voornamelijk de verbouw van grove groenten. De glasteelt was geringer van oppervlakte (25%), maar in economisch opzicht van meer belang. In de jaren na 1950 breidde de glasteelt zich nog uit en in 1957 omvatte zij ruim 15 ha. De glasopstand bestond hoofdzakelijk uit staand glas en werd voor 60% in beslag genomen door de tomatenteelt.

Naast de teruggang van de werkgelegenheid in de landbouw en de veeteelt door voorschrijdende mechanisatie was de tuinbouw in deze periode het enige bedrijfs onderdeel waarin zich een groei van de werkgelegenheid heeft voorgedaan. In 1957 waren nog 28 Zoetermeeders als ingehuurde arbeider werkzaam in de tuinbouw, het overgrote deel niet ouder dan 20 jaar. Tussen 1950 en 1957 hadden 16 arbeiders de tuinbouw vaarwel gezegd. Bijzonder is te noemen dat van de 60 zoons van tuinders van veertien jaar en ouder er in 1957 30 man in het (ouderlijk) bedrijf meewerkten of zelfstandig actief waren.

Tuinders langs Zoetermeerse wegen

In 1932 startte Gerard Bastmeijer aan de Zegwaartseweg 40 een tuinbouwbedrijf van 1 ha. De helft van de grond werd gebruikt voor platglas, de andere helft was 'koude grond'. Hier werd o.a. sla, wortels en kool geteeld. Onder het platglas groeiden komkommers en meloenen.

Han van Schaik (geb. 1901) was tijdens zijn werkzame leven zelfstandig tuinder aan de (Vierde) Stationsstraat. Om het hoofd boven water te kunnen houden hield Van Schaik er wat vee bij. Een tuindersbestaan was kennelijk geen vetpot!

Theo Windmeijer (geb. 1919): 'Wij woonden in de Vlamingstraat en mijn vader huurde een tuin aan de Leidsewallen. Daar had je toen meer tuinders, zoals mijn oom Adegeest, de familie Muilwijk en twee families Lagerwaard. De eigenaar van de tuin ging deze echter verhuren aan een neef, zodat mijn vader wat anders moest gaan zoeken. Hij is toen gaan tuinen aan de Zegwaartseweg. Ik was zelf een jaar of vier toen we zijn verhuisd naar de Zegwaartseweg. Het was zogenaamd platglas, dus geen kassen'.

Overtuig uw relaties met professioneel beeld: zakelijk portret, werkproces, natuur, producten en vastgoed. Eigen luchtfotografie-vergunning.

energie in beeld
ardito

Meer weten? Kijk op www.ardito.nl
Ardito Fotografie - 079-3436003
info@ardito.nl

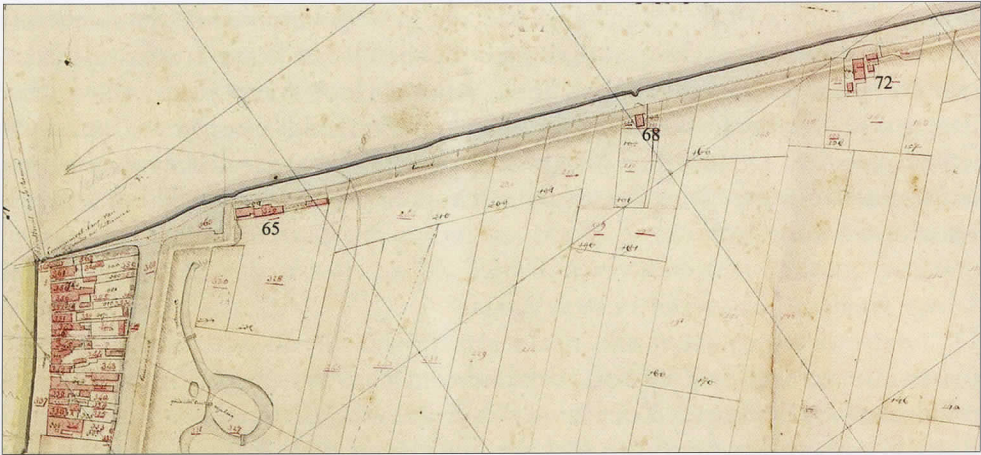
Rokus Klos (geb. 1927): 'Mijn vader had een grote tuin tussen de Stationsstraat en de Wallendijk langs de spoorlijn. Later hebben we er nog een stuk bij gekregen. Het lag wel verspreid en dat was soms lastig. Het was mooie zwarte, vruchtbare grond. We waren tuinders van huis uit. Vader teelde er groente, aardappelen en bloemen. De bloemen gingen naar de veiling. De groenten en aardappelen waren voor eigen gebruik en daarmee kon voor een groot deel in de behoeften worden voorzien'.

Vroege bewoning Leidsewallen en eerste tuinen

De Leidsewallen ontleent zijn naam aan de wal die de waterkering vormde tussen Zoetermeer en Zegwaart. De Leidsewallenwetering scheidde reeds in de middeleeuwen de dorpen Zoetermeer en Zegwaart. Aan het einde van de wetering, bij een afgeknotte molen, die bewoond werd door de familie Spijker, lag tot 1957 een verlaat, waardoor men via de Zoeterwoudse wateren Leiden kon bereiken. De sluis bij het Elleboogs Verlaat werd in 1957 gesloten voor de beurtvaart. De tegenhanger van de Leidsewallen is de Delftsewallen, genoemd naar de wetering in zuidwestelijke richting, waarover men vroeger Delft per schip kon bereiken.

De Dorpsstraat en de Leidsewallen rond 1956. De foto is genomen vanaf de Oude Kerk. Het nieuwe huis van Adegeest staat pal naast de oude boerderij.
(Foto Ton Hurman)

Kadastrale kaart uit 1818 met projectie van de latere huisnummers aan de Leidsewallen. (Coll. Nationaal Archief)

De tuinen aan de Leidsewallen liggen in de Palensteinse polder, die in 1759-1763 is drooggemaakt. Op een kaart uit die tijd is te zien dat er drie huizen stonden langs de Wallendijk op de plaats van de latere huisnrs. 65, 68 en 72. Het laatste huis stond tegenover de Eersteweg die doorliep in de Zwaardslotseweg en zo een verbinding met de Meerpolder en Stompwijk-Leiden vormde. Veel verderop aan de dijk lag de Bleijk, een blekerij waar linnengoed werd gewassen en gebleekt. De blekerij is rond 1780 opgedoekt.

Nr. 65 was een scheepmakerij en nr. 68 en 72 waren kleine boerenwoningen of arbeiderswoningen. De scheepmakerij is in 1804 verkocht. Het is moeilijk vast te stellen of er in die jaren al op grote schaal werd getuind. Op de kadasterkaart van 1832 is bij nr. 65 wel een grote tuin aangegeven en bij nr. 68 een iets kleinere. Bij nr. 72 lag wellicht ook een kleine tuin. De oudste vermelding van een "tuinman" aan de Leidsewallen is 1835: Klaas van der Vree tuinde toen op nr. 65. Het huis ter plaatse van nr. 68 zou rond 1870 worden gesloopt.

Aan de westzijde woonden arbeiders en de diaconie had er een huisje om arm-lastige personen in te laten wonen. Aangezien aan de Leidsewallen bij het dorp ook een haventje lag voor de beurtschippers, was het bij het laden en lossen van de schepen altijd een drukte van belang! Het is dus ook niet vreemd dat op deze plek al heel vroeg een herberg stond. Al in 1760 werd in deze zaak wijn, bier en brandewijn getapt. In 1784 dook voor het eerst de naam 'Het Bonte Paard' op en zo zou de herberg tot 1968 blijven heten. In 1881 werd hier drank verkocht door Johannes Henneken. Even na de eeuwwisseling, dus omstreeks 1900 zag je aan de kant van de Leidsewallen allemaal houten stoepen in het water bij de huizen. Vanaf die stoepen werd water uit de wetering geschept. Voor acht van de tien mensen kwam het waswater, koffiewater, drinkwater en het water waar het eten in gekookt werd uit de Leidsewallenwetering!

Wetering als vaarweg

Eeuwenlang waren schepen hét vervoermiddel in Holland. Via binnenwateren kon elke plaats worden bereikt en goede landwegen bestonden nauwelijks. Ook Zoetermeer kon over water worden bereikt. Rond 1800 waren er al geregelde diensten vanuit de dorpen naar de 'grote stad'. Op vaste wekdagen werden verbindingen onderhouden tussen Zoetermeer-Zegwaard en Den Haag, Leiden, Delft en op zondag ook naar Rotterdam. Boeren waren voor de afzet van hun producten geheel afhankelijk van deze scheepvaart. Pas in de loop van de 19de eeuw verbeterde het wegenstelsel en werden spoorwegen aangelegd.

Aan de Leidsewallen lag de los- en laadplaats van schuiten die onder meer producten van en voor boeren en tuinders vervoerden. Veel beurtschippers laadden of losten hier hun vracht. Via paard en wagen, en later per vrachtauto, werden de goederen aan- en afgevoerd. In de eerste helft van de 20ste eeuw voeren schippers via de Leidsewallen door een sluisje richting Noord-Aa en

De Leidsewallenwetering gezien naar het noorden rond 1940. Hier hielden de tuinen op. (Coll. Fam. Hoogendoorn)

Stompwijk, daar onder de hoge brug door en vervolgens naar de Vliet. Daarvandaan konden de schippers naar Den Haag-Rotterdam of Leiden-Amsterdam. In 1924 werden nog 500 scheepsbewegingen geteld via het Elleboogs Verlaat. Maar langzamerhand won de vrachtauto terrein op de kleine binnenvaartschipper. In 1933 vroegen nog elf Zoetermeerse schippers een jaarvergunning aan om met hun motorschuit van en naar Zoetermeer te mogen varen. De laatste schippers hielden het vol tot 1957. Toen werd het Elleboogs Verlaat gesloten. Vanaf dat moment had Zoetermeer geen verbinding meer met open water.

Losplaats

De Leidsewallenwetering was voor de tuinders van groot belang in verband met de afvoer van groenten naar de veilingen. Tot 1958 werden de producten van de verschillende tuinders met een schuit vervoerd naar de losplaats aan de Leidsewallen en vervolgens met een vrachtauto bij de Leidse en Pijnackerse veiling afgeleverd. In 1959 pas werd langs het water van de Leidsewallenwetering een weg aangelegd. Daarna ging het vervoer niet meer per schip naar de losplaats.

Rokus Klos kan hier nog van alles over vertellen: 'In de periode voor en na de Tweede Wereldoorlog was het een drukte van belang aan het bewoonde deel van de Leidsewallen. Het waren de beurtschippers die een belangrijke functie vervulden in het vervoer. Brinkers, Nutricia en de Spar zorgden het hele jaar voor voldoende werk. Behalve het vervoer voor deze vaste klanten het hele jaar door, waren er ook seizoengebonden vrachten. In de maanden mei en juni bijvoorbeeld vervoerden de schippers wol van de geschoren schapen van Zoetermeer naar Leiden. Verder kwamen de tuinders met bootjes zonder motor, een

soort Westlanders. Zij vervoerden komkommers en andere groenten. Dan kwam Sluiter, die was vrachtrijder, met de auto bij de losplaats en dan werden de groenten overgeladen op zijn auto. Ik zie die oude Sluiter nog staan, die had een krijtje bij zich, want het moest allemaal aangetekend worden. Daarna bracht hij zijn vracht naar de veiling van Pijnacker. De groenten werden vervoerd in veilingkisten'.

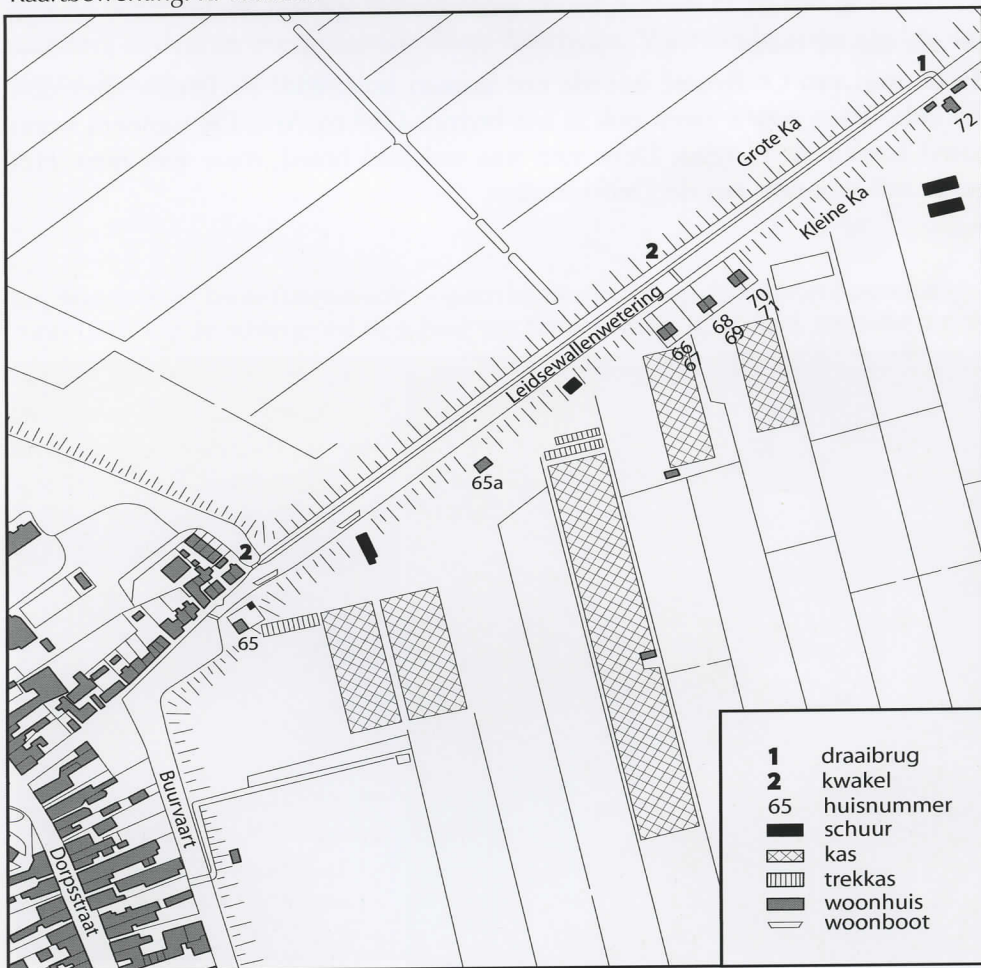
Groentenlosplaats aan de Leidsewallen. De groenten werden per boot aangevoerd en daar vandaan afgevoerd naar de veilingen van Leiden en Pijnacker. (Collectie: Henk Hazenkamp).

Jan Hoogerdijk: 'Er was veel bedrijvigheid aan de Leidsewallen. Niet alleen van beurtschippers, maar ook van tuinders. Die kwamen in de zomer met groenten op de losplaats met de schuit. Dan werd de groente overgeladen op vrachtwagens van bijvoorbeeld Jo Vroedsteijn. Hij reed naar de veiling in Pijnacker. Sloopweg ging naar de veiling van Leiden'.

Tuinen aan de Leidsewallen

De Wallendijk was vanouds één van de beste plekken om te tuinen vanwege de uitermate geschikte grond. Hieronder worden specifiek de Wallentuinen behandeld, als voorbeeld voor de overige tuinderijen in Zoetermeer. Aan de Leidsewallen zijn vanaf circa 1935 negen tuinderijen te onderscheiden.

Overzichtskaart van de Leidsewallen omstreeks 1956.
Kaartbewerking: R. Tousain.

Leidsewallen nr. 65. J.C. (Jan) Adegeest.

Net over de draaibrug voor aan het tuindersgedeelte stond een oude boerderij die bewoond werd door de familie. Dit was de boerderij die op de voormalige grond van de familie Osy stond. Een deel van de tuin van Jan Adegeest was dus gevestigd in het vroegere park dat eigendom was van de familie Osy. De oudste zoon Kees werkte toen hij volwassen was ook in de tuin van zijn vader, evenals zoon Joop gedurende een aantal jaren. In het begin was er alleen platglas. Later zijn kassen gebouwd.

Joop Adegeest: 'De grond was eigendom van de familie Osy uit Brussel. De pacht moest 1 x per jaar betaald worden. De rentmeester van de familie Osy, professor Molenaar, kwam ieder jaar de pacht ophalen. Hij zat dan bij Veelenturf in café "De Jonge Prins". En je moest precies op tijd zijn, anders werd hij kwaad! Brussé pachtte ook de grond van de familie Osy. Veehandelaar Karens niet, want hij had zelf land in bezit'.

De tuin van Ot Brussé.

Bij de tuin van Ot Brussé hoorde een houten huis, waar de familie later ook woonde. Twee zoons zaten ook in het bedrijf: Giel en Arie. De tuinderij bezat zowel kassen als platglas. Deze tuin was wel heel breed, maar niet diep. Het gezin zelf woonde aan de Delftsewallen.

Tuinderswoningen van Joop en Cor Adegeest. In de woonboot woonde Anton Adegeest. De vaste brug over de Leidsewallenwetering was in 1960 nog maar net aangelegd. (Coll. Joop Adegeest).

De tuin van Henk Janssen met zijn zonen Henk jr. en Nol.

Henk Janssen sr. kocht een stuk land van Jac. Karens en is in 1922 al met de tuinderij begonnen. Het was de grootste tuinderij aan de Leidsewallen en had de meeste en grootste kassen.

De tuin van Louw Barendrecht.

Barendrecht was eerst tuindersknecht bij Jan Adegeest. Hij was daar ook in de kost, maar begon rond 1934 een eigen tuinderij. Barendrecht was de enige van de toenmalige tuinders die een opleiding aan de landbouwschool had gevolgd.

Leidsewallen nr. 70. Willem Voorwinden.

Voorwinden nam in 1946 de tuin over van Piet Droogh. Piet Droogh tuinde tijdens de Tweede Wereldoorlog met een Duitse vergunning en mocht na de bevrijding het bedrijf niet voortzetten. Voorwinden: 'De grond was van Karens aan de Schenkel, de huidige Schinkelweg en we hebben er 15 jaar gezeten'. De tuinderij is daarna overgenomen door Weerheim. Voorwinden had slechts een kleine kas en wat platglas.

Jan Arkesteijn en Louw Barendrecht oogsten komkommers op de tuin van Barendrecht rond 1940. Op de achtergrond de schuur van Henk Janssen. (Coll. Fam. Barendrecht)

Miereakker 20
Reeuwijk
0182-300797
Dorpsstraat 103
Zoetermeer
079-3167616

Weydeland Kaas, buitenlandse kazen,
verse noten, olijven en tapenades, mooie wijnen
diverse specialiteiten

Het gezelligste eetcafé van het Stadshart!

7 dagen per week geopend voor lunch en diner.
Maar ook om te genieten van
een goed glas wijn of bier.

Bijvoorbeeld voor of na
een bezoek aan theater of bioscoop

Oostwaarts 4
Stadshart Zoetermeer
079- 346 31 41

www.theoldpal.nl
info@theoldpal.nl

Waar je oude vrienden hebt en nieuwe vrienden maakt!

De tuin van Arie (Doris) Lagerwaard.

Arie Lagerwaard nam de tuin over van Jan Adegeest, die verkaste naar de tuinderij aan de Leidsewallen nr. 65. Lagerwaard woonde zelf aan de Delftsewallen. Hij is in het voorjaar van 1953 verongelukt toen hij met paard en wagen (een driewieler met dichte bak) bij een boer aan de Vlamingstraat gier had gehaald voor zijn tuin. Het paard sloeg op hol en Doris kwam knel te zitten tussen de kar en een paal van de hooiberg en overleed ter plekke. Willem Muilwijk, die de tuin ernaast beheerde, nam toen tijdelijk de tuin over. Hij trouwde na het overlijden van Doris met diens weduwe. Willem was echter niet zo'n tuinder en volgens zeggen geen harde werker. Na verloop van tijd, in 1957, nam Joop Adegeest, de zoon van Jan Adegeest, deze tuin van ruim een halve hectare over. Joop kocht een oude bus om in te wonen. Samen met zijn vrouw Bep kreeg hij er twee kinderen: Leo en Anneke. Hij bouwde later een slaapkamer aan de bus vast. Joop had een kas van 500 ramen en ongeveer 1000 ramen platglas.

Gebruik van platglas of broeiramen is één van de oudste manieren om groente te kweken. Bij Lagerwaard werd dit begin 1950 nog volop toegepast. (Coll. Fam. Lagerwaard).

De tuin van Willem (Pijpie) Muilwijk.

Willem was een vrijgezel uit de tuindersfamilie Muilwijk. Hij zette de tuin voort van zijn vader.

De tuin van Piet (Purel) van Buijtene.

Piet was meer een kippen- en eendenboer. Hij volgde zijn vader Jacob op, die in 1932 van Pijnacker naar Zegwaart verhuisde en met deze tuin begon. Jacob had naast de tuin ook een groentewinkel in de Dorpsstraat. Hij was dus ook een warmoezie' net als Du Clou. Piet trouwde met iemand uit de familie Den Braber. Zij hadden een tuin aan de Zegwaartseweg, met kippen en eenden. Van lieverlee is Piet daarna ook in de kippen en eenden terechtgekomen.

Leidswallen nr. 72. Lagerwaard en Zn.

Hier tuinden de zonen van Adrianus Lagerwaard: Jan, Janus, Kees en Piet. Jan was de oudste zoon. Adrianus Lagerwaard was geboren in Hillegersberg en verhuisde in 1906 naar Zegwaart, waar hij met de tuin begon. Adrianus Lagerwaard hield ook ongeveer veertig koeien op het terrein. Zoon Piet hield zich voornamelijk bezig met de koeien, maar had ook een stuk tuin voor zichzelf. Goof Windmeijer kreeg ook een deel van de tuin. Hij en zijn moeder, die weduwe was, woonden aan de Delftswallen. Goof was een soort aangenomen kind van de familie Lagerwaard. Deze tuin was groot en liep heel ver door naar achteren richting Zegwaartseweg.

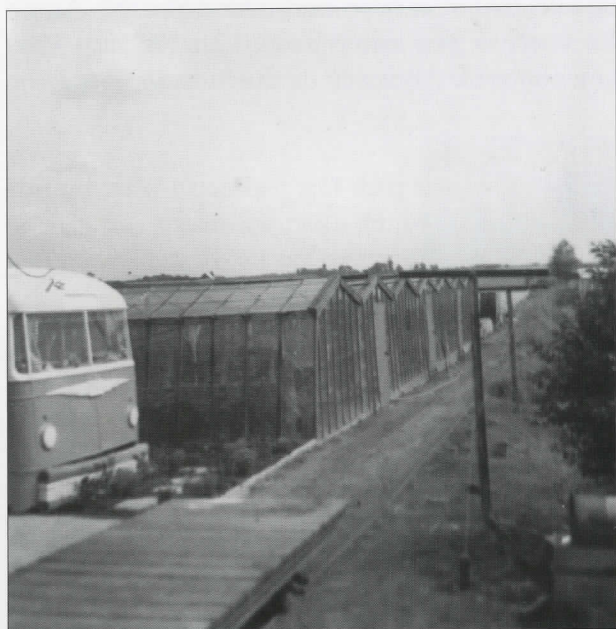
Kassen en vollegrond tuinbouw in de jaren (19)60.

Panden en huishoudens langs de Leidswallen op een rij

Leidswallen 65 was de oude boerderij van Adegeest, die in 1956 – op het Overschotje na – werd gesloopt en vervangen door een nieuw huis. Daarnaast werd een houten huis van de familie Brussé 65a genummerd. Even verderop stond een dubbele woning die het ‘Schelpenhuis’ werd genoemd. Deze woning werd bewoond door de families Muilwijk en Ponsen en is afgebroken omstreeks 1936 vanwege de slechte staat waarin het huis verkeerde. Daarachter is een nieuwe dubbele woning gebouwd, die de nieuwe nummering kreeg: Leidswallen nr. 68-69 (bouwjaar 1936). Links en rechts van deze woning werden nog twee dubbele woningen gebouwd: Leidswallen 66-67 (1936) en 70-71 (1939).

Marinus Muilwijk en zijn vrouw hadden een heleboel kinderen en woonden aan de Delftsewallen. Vanwege het grote gezin verhuisde hij in 1927 naar de Leidsewallen en ging dus bij de tuin wonen. Een van die kinderen, Margaretha Aletta Muilwijk, trouwde op 7 augustus 1947 met Jan Frijmann en de gehele familie ging met de tuindersboot naar het gemeentehuis, toen nog gelegen aan Dorpsstraat 3.

Leidsewallen 71a is een niet bestaand adres want toen Joop Adegeest de tuin van Muilwijk overnam stond daar geen huis. Destijds mocht er ook niet meer gebouwd worden aan de Leidsewallen. Toen Joop trouwde in 1961 heeft hij een

Warenhuizen (kassen) in de tuin van Joop Adegeest omstreeks 1958. Links een glimp van de bus waarin het gezin tijdelijk woonde. (Coll. Joop Adegeest)

bus op het terrein neergezet om in te wonen. Daar zijn ook de kinderen geboren. Joop Adegeest herinnert zich nog: 'Wij hadden niet veel contacten bij de tuinders. Die kinderen waren allemaal ouder dan wij en de kinderen van Lagerwaard waren nog ouder. Maar aan de Leidsewallen bij de losplaats woonde de familie Smits. Die hadden er eentje van onze leeftijd. Maar dat waren geen tuinders. Aan de overkant stonden arbeidershuisjes. Die mensen kwamen altijd groenten halen'.

Leidsewallen 72. Dit huis werd de witte boerderij genoemd. Hier woonde eerst warmoezier Du Clou. Daarna Adrianus Lagerwaard die zich in 1906 in Zoetermeer als tuinder vestigde. Vervolgens (vanaf 1931) oudste zoon Jan Lagerwaard en zijn vrouw Dit Rozenboom. Achter deze boerderij lagen de tuinen van Lagerwaard en Zn. en ook de tuin van Goof Windmeijer. Jan en Kees Lagerwaard hadden naast het tuinen nog een tweede baan. Ze werkten ook in de ploegendienst bij Nutricia.

Leidsewallen 70 en 71 zijn gebouwd op de grond van Jac. Karens. De rest van de grond had Karens, zoals al eerder genoemd, in 1922 aan Henk Janssen verkocht, die daar een tuinderij begon. Aad van der Linden, die als kind op nummer 71 woonde, weet nog dat Karens iedere week de huur van het pand kwam ophalen (ongeveer fl. 2,50)

Cees en Aagje van der Linden trouwden op 16 november 1939 en gingen wonen in het nieuwgebouwde huis aan de Leidsewallen 71.

Bij het houten huisje van de familie Brussé lagen in de wetering twee woonboten. De eerste woonboot werd bewoond door Anton Adegeest met zijn gezin, in de tweede woonboot woonde Giel Brussé met vrouw en kinderen. Na Anton Adegeest woonde Cock van Reeuwijk er een aantal jaren. Van 1967 tot 1970 huurde Aad van der Linden de woonboot. Alle twee de dochters van Aad zijn daar geboren.

Aan de oostkant van het water liep een smal pad. Dit pad liep tot en met de laatste tuin, die van de familie Lagerwaard was. Het pad was net groot genoeg voor een fietser of wandelaar. Aan de westkant van de Leidsewallenwetering liep het jaagpad helemaal door tot aan de sluis van Spijker.

Op de voormalige tuin van Van Mullem aan de Vlamingstraat staat de laatste tuinderschoorsteen van Zoetermeer. (Foto Aad van der Linden)

Wortelen en water uit de sloot

De meeste tuinders hielden ook koeien, varkens en pluimvee. De melkbussen werden omstreeks 1950 nog steeds schoongemaakt met water uit de sloot. In de dertiger jaren was er nog geen riolering in de huizen. Ieder huis had een septic tank. Die werd elk jaar leeggehaald. Alles werd gebruikt voor de gewassen.

Rokus Klos (geboren 1927) kan over zijn jeugd nog het volgende vertellen: 'De mensen gooiden van alles in de sloot. In de Leidsewallen werden ook de luiers uitgespoeld! Bij de tuinders aan de Wallendijk werd de peen in dat water gewassen. Ik heb daar wat uren peen zitten wassen. Dat deed je als jongen om een paar stuivers te verdienen, dan ging je peen wassen. Het water stroomde en zodoende werd het wel enigszins ververst'.

Bij Adegeest worden kratten met groenten op de vrachtwagen geladen. Na de aanleg van een vaste brug en een weg in 1957 konden de auto's tot op de tuin komen. (Coll. Joop Adegeest).

Over dat wortelen wassen kan Joop Adegeest ook nog iets vertellen: 'Mijn vader had een bak van twee vierkante meter. Onderaan zat kippengaas. Die bak werd in het water gehangen en daar gingen de bossen wortelen in. Met een zachte borstel kon je de wortelen dan schoonmaken'.

Joop Adegeest (1931) is aan de Leidsewallen geboren als zoon van Jan Adegeest. Het gezin had 10 kinderen, 8 jongens en 2 meisjes. 'Zaterdag moest ik altijd twee kisten brandhout hakken voor het waterfornuis, want mijn moeder moest maandag de was doen. En we hadden ook een krantenwijk. Eén keer in de week kwam iemand van de krant afrekenen. Al het geld werd gebruikt voor het gezin, maar we kregen wel wat zakgeld. Verder moesten we de walletjes die tegen het platte glas aan lagen onkruidvrij maken. Ik vond het tuinderswerk leuk, maar mijn tweede broer Anton had nooit zin in de tuin en zorgde altijd dat hij weg was! Achter onze tuin had je de voetbalvereniging DSO en daar hadden

MKZ

Voor bedrijven
en
particulieren

metaalbewerking

*MKZ Metaalbewerking B.V.
Industrieweg 21
2712 LA ZOETERMEER*

*Snijden, ponsen, zetten, lassen, draaien, frezen
Voor meer informatie www.mkz-metaalbewerking.nl*

TEL. 079-3416341

we nogal eens ruzie mee. Vaak werd namelijk de bal over het hek geschopt en dan ging het glas kapot. Maar ze hadden het natuurlijk nooit gedaan! Eén keer toen ze de bal wilden komen halen en over de sloot wilden springen stond ik met een stok klaar. Want ze moesten eerst die ruit betalen voordat ze de bal terugkregen!”

Rantsoenering tijdens de oorlog

Tijdens de Tweede Wereldoorlog had de regering de voedselproductie en distributie stevig in handen. Zo veel mogelijk grond werd aangewend voor de verbouw van voedselproducten zoals aardappelen en graan. Van te voren moest er opgegeven worden hoeveel zaad er voor de tuinderij nodig was. Dan kreeg men zaad toegewezen. Het meeste voedsel bleef in Nederland: de Duitse en Nederlandse autoriteiten zagen beide het belang in van een goede voedselvoorziening. Zoetermeer werd door het Bedrijfschap Groenten en Fruit beschouwd als zelfvoorzienend door de aanwezigheid van tuinders en het feit dat niets van buitenaf behoefde te worden aangevoerd. Dat betekende echter niet dat iedereen gemakkelijk aan groenten kwam. Deze vielen namelijk door de bederfelijkheid en wisselende aanvoer buiten het bonnensysteem en de mensen moesten zelf voor hun dagelijkse behoefte zorgen. Zeker 50% van de bevolking behoorde niet tot de boerenstand en niet iedereen had goede contacten bij tuinders als de winkels uitgeput waren.

Bedrijvigheid bij de veiling Pijnacker, jaren (19)30. (Coll. Hist. Gen. Oud Pijnacker)

Verkoop aan particulieren 1940-1945

Joop Adegeest: 'Er kwamen vaak mensen bij ons groenten halen. In de oorlog kwamen ze helemaal uit Den Haag vandaan. Als ik naar school ging stond er meestal al een hele rits mensen bij mijn vader voor de deur. Hij mocht eigenlijk niet aan particulieren verkopen, want alles moest naar de veiling, maar hij deed het toch. Soms kwam er controle van de CCD (Crisis Controle Dienst). Mijn vader vroeg nooit meer dan de veilingprijs, maar er waren er ook die dubbel vroegen'.

Het vervoer van de groenten die gekocht waren door particulieren was ook vaak een probleem. Onder de rijksweg A12 was een viaduct waar door NSB'ers regelmatig gecontroleerd werd op transport van levensmiddelen.

Joop Adegeest: 'Wij hielpen wel eens mensen. Wij kenden een veetunnel die onder de rijksweg doorliep. Daar doorheen werd vroeger het vee naar de andere kant van de rijksweg gebracht. De mensen gingen gewoon door het viaduct zonder bagage en wij brachten de groenten via de veetunnel naar de andere kant!'

Export via de veiling

Via de veiling in Pijnacker ging een deel van de groente in de Tweede Wereldoorlog per trein naar Duitsland, voornamelijk bloemkool en komkommers. Het station was vlakbij de veiling gelegen. Men betaalde de veilingprijs, maar veelal kreeg men er ook kolen voor terug. De groenten gingen in kratjes die werden dichtgetimmerd. De kratjes werden op een brik geladen en naar het station gebracht. Dit werd zowel door tuinders aan de Zegwaartseweg als door tuinders aan de Leidsewallen gedaan.

Jan van Eeden Petersman: 'Samen met mijn broer Theo reed ik met paard en wagen vanaf februari 1945 voor de tuinders aan de Zegwaartseweg en de Leidsewallen naar de veiling in Pijnacker. Toen was het nog oorlog. Paarden waren er en wagens ook en je kon zo beginnen want die tuinders zaten enorm omhoog. Ze zaten eigenlijk te tobben met het vervoer. Ik ging naar Lagerwaard aan de Leidsewallen en hij zei: 'Je hoeft nergens anders naar toe te gaan, kom over een week maar terug'. Er zaten geloof ik veertien tuinders aan de Leidsewallen. Toen zei hij: 'Alle veertien willen meerijden'.

Zo gemakkelijk ging het. In het begin gingen we iedere dag met paard en wagen naar de veiling van en naar Pijnacker. Tegenover ons zat Kneppers. Hij had komkommers, sla en radijs en dat werd allemaal los geladen'.

Kolen in de sloot en vlees per kano

Rokus Klos was gedurende de Tweede Wereldoorlog werkzaam op de tuin bij Lagerwaard, waar hij alle voorkomende werkzaamheden verrichtte, maar ook bijvoorbeeld de koeien molk. Zijn zwager Cees van der Linden slachtte in de oorlog clandestien vee, dat meestal 's nachts werd aangevoerd. Eén van de leveranciers was Han Does, een boer uit Gelderswoude. Op een nacht ging Rook met een kano drie schapen halen voor de slacht. Ze waren dood en ontveld en lagen opgestapeld in de boot. Met de brug bij Lagerwaard in zicht ging het echter mis. Iets te vroeg ging Rook voorover liggen in de kano en kwakte overboord het water in, over het vlees heen. Hij arriveerde kletsnat bij zijn zwager, maar wel met de schapen, waarop zijn zwager vroeg of het zo hard regende.

Vervoer te water bij de veiling Pijnacker rond 1960. (Coll. Hist. Gen. Oud Pijnacker)

Zo werd er 's nachts wel het een en ander vervoerd, dat het daglicht niet kon verdragen. Ook kolen wisselden 's nachts van eigenaar en al kende Rook de polder op zijn duimpje, hij liep toch een keer met een zak kolen op zijn nek de sloot in! Aad van der Linden kan er nog het volgende over vertellen:

‘In de oorlog werd veel illegaal geslacht en gestroopt door mijn vader, samen met zijn vriend Willem Gouwleeuw. Stropen deden er wel meer. Jaap Ponsen was bijvoorbeeld een bekend persoon op dit gebied. Hij was echter niet te pakken, dus er bleef niet veel anders over dan hem maar als jachtopziener aan te stellen! Er werden schapen en varkens geslacht, pluimvee en soms ook een koe,

die uit de directe omgeving van een boer of tuinder afkomstig was. Maar ook verder weg werden dieren gehaald. Een vaste leverancier was boer Han Does uit Gelderswoude. Het transport vond altijd 's nachts plaats over het water van de Leidsewallenwetering en ging per kanó via het verlaat bij de familie Spijker en de Slootweg. Rook Klos, de zwager van mijn vader, toen nog een jonge jongen, haalde de dieren op en leverde ze vervolgens af op nr. 71, waar ze in het schuurtje achter het huis geslacht werden'.

Onderduikers

Behalve voor illegale slacht waren de tuinderijen ook een prima plek voor onderduikers. Zo kwam Cees van der Linden 's nachts een jongeman tegen die niet in Duitsland te werk gesteld wilde worden. Cees nam de man, Tinus Lelieveld genaamd, mee naar huis, waar hij bleef tot na de bevrijding. Tinus trouwde zelfs na de oorlog vanuit het huis van de familie van der Linden met Corry Smits. Als er controles waren, werden er wel listen gebruikt om de onderduikers een goed heenkomen te laten zoeken, zodat ze zich onder het platglas van de kassen konden verstoppen. Zo speelden de muzikale dochters van de familie Muilwijk muziek om de Duitsers af te leiden!

Joop Adegeest: 'In de meidagen van 1940 zijn er bommen op de tuin van mijn vader gegooid. Ik was hout aan het hakken voor mijn moeder, voor het waterfornuis. Ik kon met mijn zusje Ria nog net het woonhuis binnen gaan. Mijn vader zei dat we onder de tafel moesten gaan zitten. Drie bommen waren het. Later is er nog een Hollandse kapitein bij geweest en die dacht dat er één niet ontploft was. Maar die zat zo diep in de grond, daar zul je wel nooit geen last meer van krijgen. Ook op het voetbalveld waren er nog een paar terecht gekomen.'

Aan het einde van de oorlog, op 5 mei 1945, beleefde Joop Adegeest nog heel angstige momenten: 'Ik moest een boodschap doen voor mijn moeder. Toen kwamen Duitse militairen vanaf de Vlamingstraat in loopas de Dorpsstraat door. Ik ging gauw naar huis toe. Mijn moeder zei: Ga even een krop sla halen uit de tuin. Ik ging de tuin in en toen begonnen ze te schieten. De ondergrondse verzetsbeweging zat in de Openbare school en de Duitsers bivakkeerden in de Christelijke school. De mensen van de ondergrondse probeerden te ontsnappen via het raam in de schuilkelder en door het water via de polder. Van de laatste drie hebben ze er twee doodgeschoten: Jan Hoorn en Cornelis van Eerden. De derde persoon (Wout Steenhuis) was gewond. De Duitsers gingen de polder in en kregen toch nog een aantal mensen te pakken: ze kwamen allemaal langs ons huis met de handen omhoog, verzetsmensen, maar tuinders ook. De hele nacht ging het schieten door. Ik heb die nacht geen oog dicht gedaan en al die tijd liggen bibberen!'

Dagelijks tuinieren

De meeste tuinders waren lid van een tuinbouwbond, bijvoorbeeld de Katholieke Land- en Tuinbouwbond (LTB). Zo hielden ze ontwikkelingen bij, informeerden elkaar en konden waar nodig adviseren of helpen. Personeel was er niet veel. De meeste tuinders werkten alleen met familie. Zodra de kinderen groot genoeg waren moest er meegeholpen worden in de tuin. Mochten er knechten zijn, dan werden die meestal ontslagen als het werk door familie zelf gedaan kon worden. Joop Adegeest: 'Als het in de tuin niet zo druk meer was ging ik vaak in de korenbouw helpen. Mijn vader zat in het bestuur van de LTB en dan vroeg men als het druk was: Heb je geen knechtje voor me? En dan ging ik bijvoorbeeld bij de Gebroeders Kneppers en bij Vollebregt in Rokkeveen in de korenbouw helpen, maar ik heb ook aardappels geraapt en bieten geroid. Alles ging met de hand, dus dat was zwaar werk. Via de LTB kreeg mijn vader telefoon, omdat hij in het bestuur zat. Hij was daarom de eerste van de tuinders die telefoon had!'

Broeimest en riet

De gewassen onder platglas groeiden vaak op 'broeimest'. In de grond werd daartoe een sleuf van 50 cm. diep en breed gegraven. Hierin werd paardenmest, maar ook koeienmest gemengd met stro ingebracht, goed aangestampt, flink met water besproeid en daarna met de uitgegraven grond bedekt. Door deze

Rietmatten op het platglas dienden ter bescherming tegen de vorst. Anton en Kees Adegeest zitten hier in de tuin van hun vader, ca. 1935. (Coll. Joop Adegeest)

broeimest ontstond er flinke warmte in de grond en hierop werden de gewenste planten gepoot en vervolgens met glas 'broeiramen' bedekt. Deze broeiramen werden schuin omhoog tegen elkaar gelegd, zodat een dubbele rij ramen ontstond. Een enkele rij kwam echter ook wel voor. Deze werkwijze was heel arbeidsintensief. Daarbij kwam dat, als de buitentemperatuur hoger werd, het glas met witkalk bespoten moest worden, om te voorkomen dat de planten zouden verbranden. Ook moest er voldoende lucht bij komen. Men tilde daartoe het 'raam' iedere dag aan een ring op en legde er een houten klos onder. 's Avonds trok men deze dan weer weg. 's Winters werden rieten matten op het platglas gelegd als bescherming tegen de vorst. Toen de vraag naar meer verfijnde groenten toenam werden er steeds meer kassen gebouwd.

Kassen kwamen vooral na de Tweede Wereldoorlog in zwang. Er waren tuinders die kassen lieten bouwen, maar een aantal bouwde zelf de kassen. Joop Adegeest: 'Mijn vader kon aardig goed timmeren. Samen met timmerman Cor Smits heeft hij al zijn kassen in eigen beheer gebouwd. Het oude huis op het terrein werd gesloopt en van de binten van dat huis werden de staanders voor de kassen gemaakt'.

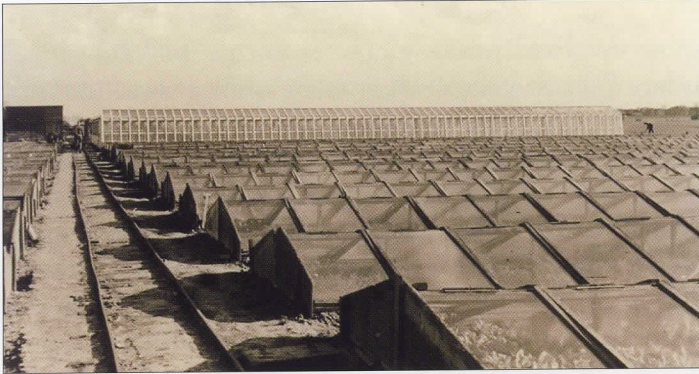
Glas repareren

De familie Lagerwaard en Zn. had aan de Leidsewallen een volledig ingerichte timmermanswerkplaats. Alles wat voor de kassen nodig was, werd zelfgemaakt. Ook de bouw van kassen werd in eigen beheer gedaan. Vooral de zonen van Muilwijk waren er handig in. De machines die ze hadden werden met riemen aangedreven. Glas was duur in die tijd. Kapot glas werd bijna altijd weer gerepareerd. Joop Adegeest: 'Vroeger repareerden ze met lood. Dat lood kon je zo kopen. Het zat op een rol. Je schoof het aan de ene kant in het raam en aan de andere helft er tegen aan. En dan streek je het glad. Maar toen de zwarte kit kwam werd er geen lood meer gebruikt. Je had een kluitje kit, je deed een beetje olie in je handen en dan rolde je er een sliertje van. Daarmee plakte je de ruiten tegen elkaar en dat werd hard. Er waren tuinders die kapotte ruiten weggooiden, maar de meeste repareerden ze'.

Kolen en lorries

Glastuinbouw vroeg om verwarmde kassen. In 1930 werden de kassen al verwarmd. Hiervoor legde men een buizenstelsel aan door de gehele kas, waardoor warm water circuleerde. De verwarmingsketels werden voornamelijk op kolen gestookt. Hiertoe werden schoorstenen gebouwd bij de kassen. Later ging men ook wel over op oliestook.

Bij de tuinders aan de Leidsewallen gaf dit echter in de winter veel problemen, want de dikke olie moest vanaf de losplaats naar de ketel geperst worden. Maar ook het stoken op kolen was tamelijk arbeidsintensief. De verwarmingsketels

Op de tuinderij van de familie Lagerwaard zijn rond 1950 goed de rails te zien, bestemd voor een lorrie om de groenten te vervoeren naar de waterkant. (Coll. Fam. Hoogendoorn)

moesten ook 's nachts minstens eenmaal, maar tijdens een vorstperiode zeker tweemaal worden bijgevuld. Voor een kleinere ondernemer was het dus altijd hard werken! De grotere tuinbouwbedrijven in Zoetermeer hadden daarom meestal een speciale nachtstoker in dienst. Zoals overal na 1945 kwamen ook in de tuinbouw grote veranderingen op gang. De sterk vervuilende kolen voor de verwarming werden vervangen door stookolie en daarna door het schonere aardgas.

Voor het vervoer van de producten naar het water maakte iedereen behalve Van Buijtene en Muilwijk gebruik van lorries. De lorries reden via rails naar de waterkant. Daar werden de producten overgeladen in platbodems. En van daaruit ging alles naar de losplaats. Later werd er een weg aangelegd. Iedereen moest daar aan meebetalen. Men betaalde naar grootte van het bedrijf. Joop Adegeest: "Ik heb er 2000 gulden aan meebetaald".

Vruchtwisseling

Joop Adegeest: 'Je mocht nooit ieder jaar op dezelfde grond aardappelen poten. Dat mocht maar om de drie jaar, anders kregen de aardappelen een ziekte'. Adegeest plantte op de koude grond andijvie, sla en bloemkool. Als het ging vriezen moest de bloemkool wel afgedekt worden met kranten. Het platglas wisselde ieder jaar van plaats. Onder het glas stonden komkommers, in het begin sla en ook wortelen. 'Als de sla half was, half maart, begin april, werden de ramen van de sla afgehaald en op de komkommers geplaatst. Dan maakten we voren in de grond en daar werd eerst stro in gedaan en dan ruige mest. Daarna ging er grond overheen. De sla stond dan weer in de open lucht en kon buiten verder groeien. De mest werd eerst over het land verspreid, dan liet je het een paar dagen liggen, zodat het wat droog was en dan werd het met de hand omgespit'. Er werden weinig bestrijdingsmiddelen gebruikt.

Stomen

Af en toe was het nodig om de grond van de tuin te 'stomen'. Dit werd gedaan om alle bacteriën te doden. Bob Switzar: 'Het stomen werd gedaan met een stoomketel die op kolen werd gestookt. Eerst spitte men ca. 30-35 cm. diep de grond om, zodat die lekker los was. De grond werd daarna afgedekt met een dicht dek met pennen, die in de grond werden gestoken. Na het stomen moest het dek een half uur tot een uur blijven liggen. Daarna verplaatste men het dek en werd het volgende stuk van de grond gestoomd. Het was ontzettend arbeidsintensief en het werk ging dan ook dag en nacht door! Na het stomen werd de grond met koud water met een tuinslang nagespoeld. Eigenlijk alleen tuinder Janssen liet de grond stomen omdat hij een tamelijk grote tuin had'. Janssen teelde tot 1956 hoofdzakelijk witlof. Daarna ging hij zijn kassen verwarmen en schakelde over op tomatenteelt. De andere tuinders teelden eigenlijk van alles.

Een voorbeeld van het stomen van de grond in een kas (Coll. Hist. Gen. Oud Pijnacker).

Van zaad tot veiling

Zaad voor de groenten werd bij een zaadhandelaar gekocht. Zaadhandelaren in Zoetermeer-Zegwaart waren bijvoorbeeld firma Zwaan en firma Van Dorp. De planten werden over het algemeen zelf opgekweekt en na verloop van tijd verspeend en gepoot onder het platte glas. Daarna werden de plantjes of in potjes gezet voor in de kas of met een pootijzer buiten in de koude grond gepoot. De potjes waren grondpotjes die werden geperst met een zogenaamde pottenpers. De plantenkwekers met kant en klare planten verschenen pas later op het toneel.

Voor een deel ging de groente naar de veiling in Leiden. Dit werd gedaan door Gebr. Slootweg uit Hazerswoude. De veiling in Leiden was een consumptie-veiling, een stadsveiling. Daar werd in principe alles verkocht, want heel veel groenteboeren kochten daar hun waren. De rest ging naar de veiling in Pijnacker. Dat was een exportveiling, waar grote partijen verkocht werden, bijvoorbeeld tomaten en komkommers. Die werden vervoerd door Jo Vroedsteijn. De tuinders in Zoetermeer hadden een groot belang bij de veilingen. Ze leverden daar dan ook af en toe een bijdrage aan in de vorm van een bestuursfunctie. Zo was Adrianus Lagerwaard gedurende een aantal jaren bestuurslid van de veiling Pijnacker.

Banken en kredieten

Al in 1914 werd er een Spaar- en Voorschotbank in Zoetermeer opgericht. Boeren en tuinders vormden een belangrijk deel van het bestand van de klantenkring. In 1951 nam de Katholieke Land- en Tuinbouwbond het initiatief voor de oprichting van de Coöperatieve Boerenleenbank in Zoetermeer. Deze opende in januari 1952 haar deuren. Van de zes agrariërs die voor de oprichting van deze bank voor de notaris moesten verschijnen waren er twee tuinder: Johannes Maria Adegeest, tuinder aan de Leidsewallen en Johannes Cornelis Boonekamp, tuinder aan de Voorweg. Tuinder Adegeest kreeg in februari als allereerste krediet. Dat kon echter pas nadat de kassier eerst was wezen rondvragen bij collega's in de buurt hoe dat dan wel in zijn werk ging. Het eerste jaar waren de middelen van de Boerenleenbank zeer beperkt. Het aantal spaarbankboekjes en dus inleggen groeide echter snel: eind 1952 waren al 109 stuks uitgegeven met daarop een totaalbedrag van ruim fl. 175.000,-. Een jaar later was het saldo van de spaargelden een ton hoger en eind 1954 stond er bijna fl. 700.000,- op 294 spaarrekeningen.

Kredietaanvragen werden beoordeeld door het bestuur en de Raad van Toezicht. Het verstrekken van leningen was dus één van de belangrijkste bezigheden van de bank. Veel zorg werd destijds besteed aan het onderpand. Al in 1952 werden enkele aanvragen voor een lening afgewezen omdat er geen goede

HENNEKEN BV

Professionele verhuizers van huis uit.

- Particuliere verhuizingen
- Kantoor- en bedrijfsverhuizingen
- Nationale- en internationale verhuizingen
- Verhuishwinkel
- Verwarmde en beveiligde inboedel-/archiefofslag

Goudstraat 51
2718 RD Zoetermeer
Telefoon: +31 (0)79-361 13 68
E-mail: info@henneken.nl
Internet: www.henneken.nl

 **ERKENDE
VERHUIZERS**

onderpanden waren. Als onderpand kon gelden: panden, grond, veilinggelden en zelfs de levende have. In de eerste jaren van de bank betroffen de leningen vooral agrarische of verwante bedrijven: sommigen wilden tractoren en werktuigen financieren, sommigen schaften vee aan.

De tuinders bouwden steeds meer kassen, toen nog warenhuizen genoemd en legden vanaf circa 1955 in rap tempo verwarming aan. In de tijd dat het zaad ontkiemde en groeide waren er geen inkomsten. Dan werden zogeheten oogst-kredieten verstrekt. In deze tijd waren er 54 boeren en tuinders lid van de Boerenleenbank, naast 43 anderen.

Jo Adegeest kwam regelmatig terug als kredietvrager. In maart 1953 wilde hij een huis bouwen op de tuin die hij huurde van de familie Osy en van wie hij hoopte een erfpachttermijn van vijftig jaar te krijgen. Zeven jaar later kocht hij van Noordanus 1040 verwarmde ramen voor fl. 2500: zijn vierde hypotheek. Tuinders kwamen vooral in aanmerking voor krediet als zij 'als eerlijk en vooruitstrevend' te boek stonden. En de bestuursleden kenden hun collega's natuurlijk van haver tot gort. Zo werd van tuinder W.J. Langelaan gezegd: 'staat gunstig bekend, in het bijzonder als een harde werker, terwijl hij een vrouw heeft die zuinig en werkzaam is'.

Het einde is in zicht. De tuinderij van Lagerwaard rond 1972. De Dumeelaan is al aangelegd. (Foto J. du Clou)

J.N. Olieman was lid van de Raad van Toezicht en beginnend tuinder. In 1952 kon hij van schoonvader Van Straalen aan de Zegwaartseweg een hectare 'krijgen' om een tuinderij te beginnen. Dat was nog met plat glas.

Toen hij in 1955 zijn eerste duizend ramen wilde gaan zetten, een kas dus van zo'n 1200 m², probeerde hij dat te financieren via het Borgstellingsfonds, een onderdeel van het Marshallplan. Dat fonds stond dan garant voor de helft en de Spaar- en Voorschotbank voor de andere. Twee jaar later wilde Olieman 1800 meter aanbouwen, maar de bank zei na een paar weken nee. Toen ging hij naar Jan Boonekamp, voorzitter van de Boerenleenbank. Die was tuinder, de zaak werd uitgelegd en het was zo voor elkaar.

Toch ging het niet altijd goed. Eind jaren 1950 kon een aantal tuinders de brandstofrekening niet meer betalen. Eén had zelfs een kolenschuld van fl. 7000 staan bij D. Groenheyde.

Einde en nieuw begin

Rond 1965 verdwenen de schulden van de tuinders toen ze één voor één werden uitgekocht ten behoeve van de uitdijende stad. Sommige tuinders begonnen ergens anders opnieuw, anderen stopten helemaal.

Tuinder Henk Janssen bijvoorbeeld werd in 1963 uitgekocht en begon in Aalsmeer een nieuw bedrijf, alleen niet meer in groenten, maar in rozen. Ook Joop Adegeest verhuisde in 1966, naar Nieuwkoop, waar hij in Noorden een stuk grond pachtte en opnieuw een tuindersbedrijf begon. De laatste tuinder aan de Leidsewallen moest in 1974 het veld ruimen voor de aanleg van de Zoetermeerlijn.

Volgende bladzijde:

Van de tuinen en het open water is tegenwoordig niets meer over.
(Foto Gerrit Valkenwoud)

Bronnen:

Europa's tuin: de geschiedenis van de tuinbouw in het Westland. Zaltbommel / Europese bibliotheek, 1975

Gebundeld verleden. Jubileumboek Historisch Genootschap Oud Soetermeer 1949-1989. Zoetermeer / Historisch Genootschap Oud Soetermeer 1989

Gids voor Zoetermeer-Zegwaard. 1933

Historische straten in Zoetermeer: Zegwaardseweg/Rokkeveenseweg/Schinkelweg/Den Hoorn. Zoetermeer / Gemeente Zoetermeer en Historisch Genootschap Oud Soetermeer 1994

Kler, Joke de. Feesten in Zoetermeer. Zoetermeer/ Gemeente Zoetermeer en Historisch Genootschap Oud Soetermeer 2006

Land- en tuinbouw: voor jou een vraag. Zoetermeer / Het Kleine Loo 2000

Langeveld, Simone. Verstoep achter de voordeur: Wonen in Zoetermeer en Zegwaard rond 1900. Zoetermeer / Gemeente Zoetermeer en Historisch Genootschap Oud Soetermeer 2001

Moers, G. Zoetermeer: een eeuw in foto's. Ljubljana / Van Geyt 1996

Peeperkorn-van Donselaar, Loes A. Bouwen aan beter wonen: Zestig jaar Algemene woningbouwvereniging "Beter Wonen" in Zoetermeer (1930-1990). Rotterdam / Waterstad 1990

Programma voor de groote landbouwtentoonstelling te Zegwaard op 13, 14, 15 en 16 september 1921. Gouda-Woerden/ Drukkerij Joh. Mulder

Rapport ter beoordeling van de wenschelijkheid der vereeniging van de gemeenten Zoetermeer en Zegwaard tot ééne gemeente. Samenstelling L.R. Middelberg. 1932

Sporen van historisch Zoetermeer. Zoetermeer / Gemeente Zoetermeer en Historisch Genootschap Oud Soetermeer 2008

Verleden herleeft bij Oud Soetermeer. Streekblad 10 maart 1995

Vermeulen, T. Vijf meter onder N.A.P.: Water in Zoetermeer. Gemeente Zoetermeer en Historisch Genootschap Oud Soetermeer 2000

Wiewel, A., R. Grootveld, T. Vermeulen. Een hele onderneming: de ontwikkeling van de Rabobank Zoetermeer-Benthuizen in historisch perspectief / gedenkboek 1916 – 1998. Zoetermeer / 1999

www.allezoetermeeders.nl : gegevens uit het bevolkingsregister 1909 en de burgerlijke stand 1812-1935 (geraadpleegd op 15 september 2012)

Zoetermeer: een studie van de sociaal-economische structuur en de stedenbouwkundige ontwikkeling. Landbouw-economisch instituut, Instituut Stad en Landschap van Zuid-Holland en Economisch-technologisch Instituut voor Zuid-Holland 1957

Zaal, Rik. Heel Nederland. Amsterdam / Arbeiderspers, 2009

Dankbaar is gebruik gemaakt van de interviews die gehouden zijn door de Interviewwerkgroep “Sprekend Verleden” met de volgende personen: Joop Adegeest, Gerard Brussé, Jan van Eeden Petersman, Jan Hoogerdijk, Rokus Klos, Theo Windmeijer

Tenslotte is veel dank verschuldigd aan Aad van der Linden, die zeer veel gegevens voor deze publicatie heeft aangeleverd en aan Bob Switzar die met zijn ijzersterk geheugen nog veel over de begintijd van de tuinders aan de Leidsewallen kon vertellen.

De adverteerders en de hierna genoemde bedrijven maken met hun steun de activiteiten van Oud Soetermeer mogelijk.

Van As Makelaardij bv

www.van_as.nl

Bouwmarkt De Bouwhof

www.bouwhof.com

Cammeraat IJzerwaren

Eerste Stationsstr. 48, tel. (079) 316 37 31

Carrosseriefabriek Joost Lamboo bv

www.lamboo.nl

Het Fluitschip historisch onderzoeks-
en adviesbureau, www.fluitschip.nl

Henneken Radio en TV

www.radiohenneken.nl

Schoenen Van Veen

Dorpsstraat 83, tel. (079) 316 31 65

Van der Slik Caravan Centrum

www.vanderslik.nl

Bode Scholten BV

www.bode-scholten.nl

Linhout Foto Video

www.fotolinhout.nl

Blomsma Print & Sign

www.blomsma.nl

Wilt u ook adverteren? Neem contact op met de penningmeester:
penningmeester@oudsoetermeer.nl

WITGOED SERVICE

D. den HOLLANDER v.o.f.

REPARATIE EN VERKOOP VAN:

WASMACHINES

WASDROGERS

KOELKASTEN

KOOK / BAKAPPARATUUR

Tel. 079 - 361 01 91

Lenastroom 2 - 2721 BT Zoetermeer

Fax 079 - 361 30 55

Beste leden van het Historisch Genootschap,

Als kandidaat-voorzitter wil ik mij graag aan u voorstellen. Ik ben Bert van Eken, 65 jaar oud, getrouwd, vader van twee dochters en opa van twee kleinkindertjes.

Ik heb een werkzaam leven achter de rug als directeur van diverse basisscholen, vooral in Zoetermeer. De laatste 20 jaar in Rokkeveen, m.n. de Saffier en de Waterlelie. Nu ik met pensioen gegaan ben, heb ik inderdaad iets meer tijd ter beschikking.

Het goed functioneren van het Genootschap is vooral afhankelijk van een prettige samenwerking van werkgroepen/commissies en van individuele leden. We zijn voor ons plezier lid van het Genootschap en dat betekent iets voor ons functioneren. We moeten elkaar de ruimte laten om te doen wat we prettig vinden en tegelijkertijd brengt het lidmaatschap van één club met zich mee, dat we afspraken hebben waar we ons allemaal aan moeten houden. Die discipline moeten we opbrengen om intern en naar de buitenwereld eenheid uit te stralen.

Het Genootschap moet de komende jaren een krachtige eensgezinde uitstraling hebben, omdat we voor enkele bijzondere uitdagingen staan. Onze huisvesting in 't Oude Huis is geen zekerheid voor de lange termijn. Een goede huisvesting is essentieel voor het voortzetten van onze activiteiten.

Ons Genootschap kent een gezonde basis. Vanuit die sterke positie zoeken we zelfbewust samenwerking met andere partijen. Het museum, de gemeente, de bibliotheek zijn partners waar we graag mee willen samenwerken. Die samenwerking kan voor het Genootschap positief uitpakken.

Ziedaar, de interne verhoudingen binnen onze club. De huisvesting en de samenwerking met andere partijen zijn voldoende uitdagingen om de komende jaren mee voort te kunnen. Het Genootschap heeft een beleidsplan 2013 waarin de basis gelegd is voor komende ontwikkelingen. Het is de bedoeling, dat we samen onze schouders zetten onder deze taak. Ik wil graag mijn steentje bijdragen om dit voor elkaar te krijgen.

Bert van Eken

Agenda voor de Ledenvergadering op 28 november 2012

Locatie: Het Centrum, Frans Halsstraat 1, 2712 JS Zoetermeer. Aanvang 20.00 uur.

Zaal open: 19.45 uur

1. Opening
2. Vaststellen Agenda
3. Verslag van de ALV gehouden op 9 mei 2012
4. Verkiezing bestuursleden
Voorgesteld wordt om de heer Bert van Eken te verkiezen tot voorzitter van het HGOS. Voorgesteld wordt om mevrouw Alie de Ruiter voor een tweede periode als bestuurslid te kiezen
Voor beide verkiezingen wordt een schriftelijke stemming gehouden
5. Mededelingen
6. Jaarplan HGOS 2013 (zie www.oudsoetermeer.nl)
7. Begroting HGOS 2013 (zie www.oudsoetermeer.nl)
8. Balans Stichting POS 2011 (wordt uitgereikt)
9. Voorstel voor herschikking van de inhoud en tijdsplanning van de ledenvergaderingen
10. Ontwikkeling denkbeelden realisering Historisch Trefpunt
11. Rondvraag
12. Sluiting van het officiële gedeelte

PAUZE

Er is een nieuwe verzamelfilm gemaakt over alles wat er in Zoetermeer is gebeurd met spoorverbindingen. Vanaf de start met de eerste stoomtrein, via de Sprinter tot en met de Randstadrail. Na de pauze draaien we circa 45 minuten uit deze film. De DVD van deze film, met ongeveer 50 minuten speeltijd, is te koop.

Verslag van de Algemene Ledenvergadering van 9 mei 2012

Aanwezig van het bestuur: de heren Van Puffelen (voorzitter) en Kroeders (secretaris), mevrouw De Ruiter en de heren Van Batenburg, Van Daal en Vermeulen.

Aanwezig in de zaal: 42 personen.

Afwezig met kennisgeving: 7 personen.

1. Opening en vaststelling agenda

De voorzitter opent de vergadering en heet iedereen van harte welkom. De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

2. Verslag ALV van 30 november 2011

De voorzitter stelt het verslag per pagina zowel tekstueel als inhoudelijk ter bespreking voor. Er zijn geen op of aanmerkingen bij het verslag. Het verslag wordt ongewijzigd vastgesteld met dank aan de opsteller. Er zijn geen vragen naar aanleiding van het verslag.

3. Mededelingen

De voorzitter legt een verklaring af, waarbij hij mededeelt dat hij na deze ALV het voorzitterschap van HGOS neerlegt. Veranderingen in de privé situatie en in het werk leiden tot zoveel meer drukte dat hij niet meer voldoende tijd heeft om het voorzitterschap goed in te vullen. In de vier jaar dat spreker voorzitter is geweest zijn ook de activiteiten voor de vereniging toegenomen. Hij bedankt eenieder voor de inzet en steun in de afgelopen jaren. Vervolgens vraagt de voorzitter aandacht voor de film die na de vergadering zal worden getoond: Rond onze Hoeve. Het Historisch Bord over de Schuilkerk in de buurt van Intratuin is onthuld. Op 16 mei zal een historisch bord over de Sprinterlijn worden onthuld door wethouder Haring.

Het project Historisch Informatiepunt, dat samen met de Bibliotheek wordt uitgevoerd, zal in november 2012 van start gaan.

De Beeldbank, waarin foto's van de gemeente en het HGOS zijn opgenomen, is vanaf 20 juni operationeel en kan worden geraadpleegd op internet.

4. Verslag Kascommissie en vaststelling Rekening en Verantwoording 2011

De voorzitter vraagt of er vanuit de leden vragen zijn over de rekening en verantwoording 2012. Er zijn geen vragen of opmerkingen.

De kascommissie heeft de boeken gecontroleerd en haar akkoord gegeven. Het bestuur van HGOS wordt hierbij decharge verleend voor het door haar gevoerde financiële beleid.

5. Vaststelling Jaarverslag 2011

Naar aanleiding van het jaarverslag wordt een aantal vragen gesteld.

Het aantal bezoekers op de inloopavonden loopt terug. Waardoor wordt dat veroorzaakt?

De voorzitter antwoordt dat dit wordt veroorzaakt door de ontwikkeling die we al zagen aankomen: verschuiving naar digitale informatie. Daar waar het fysiek bezoek terugloopt neemt het aantal bezoekers op de websites toe. Op bladzijde 12 van het

jaarverslag is dit goed te zien.

Een volgende vraag betreft het dalende aantal leden van de archeologische werkgroep. Het aantal opgravingen waaraan leden kunnen deelnemen is sterk afgenomen. De voorzitter wijst erop dat de regelgeving, ook vanuit Europa, nog al is gewijzigd. Het is daarom veel moeilijker geworden om amateurs een rol te geven bij opgravingen.

6. Leden Kascommissie

De heer Oskam is nog tot november lid van de kascommissie, de heer Henneken nog tot november 2013. Er is nu een reserve lid nodig en in november 2012 weer. De reserveleden lopen mee tot een lid van de kascommissie aftreedt.

De heer Stevenhagen stelt zich beschikbaar. De voorzitter dankt hem voor deze inzet.

7. Verkiezing bestuursleden

De voorzitter geeft aan dat de heren Frankhuizen en Van Veen bereid zijn gevonden zich beschikbaar te stellen voor een bestuursfunctie. Aangezien er geen tegenkandidaten zijn, stelt de voorzitter voor de verkiezing met handopsteken uit te voeren. De vergadering gaat akkoord met één stem tegen deze procedure.

Na telling blijkt dat er 40 stemmen voor zijn en twee onthoudingen. De voorzitter feliciteert de heren en vraagt hen plaats te nemen achter de tafel. De heren zullen de functie van eerste en tweede penningmeester gaan vervullen.

8. Ontwikkeling Historisch Trefpunt

De voorzitter gaat in op de ledenraadpleging, die een goede respons had. Uit het jaarverslag blijkt al dat onze inzet op meer informatieverstrekking via internet goed loopt en blijft groeien. In het bestuur is van gedachten gewisseld over wat dat voor de vereniging betekent qua huisvesting. Hoe moet ons verenigingsgebouw er in de toekomst uitzien? Eisen zijn in willekeurige volgorde: goed bereikbaar ook voor minder validen, een lees- en studiezaal voor leden en bezoekers, werk- en vergaderruimte voor werkgroepen, commissies en bestuur. Daarnaast is een opslagruimte nodig. Erg belangrijk is dat we een sluitende begroting houden. Aan de verschillende groepen is gevraagd welke fysieke ruimte zij gezien de toenemende digitalisering nog nodig hebben. Daaruit is gekomen dat er vier soorten ruimten nodig zijn: publieksruimte, werkruimte, vergaderruimte en magazijn/opslag ruimte. Bij elkaar zou dit zo'n 145 m² zijn. Het streven is om begin 2014 een nieuwe ruimte te openen bij de verjaardag van het HGOS. De voorzitter vraagt of de ALV van mening is dat het algemeen bestuur op de goede weg is? De vergadering gaat akkoord met de ingeslagen weg.

9. Uitreiking drs. Jan van der Spekprijs

De voorzitter geeft aan dat het hier gaat om de prijs die om het jaar wordt uitgereikt aan een persoon of instantie die zich extra verdienstelijk heeft gemaakt voor het behoud van de historie in Zoetermeer. De commissie die belast is met de voordrachten

heeft wederom een lijst opgesteld met nominaties. De projecten die daarbij horen zijn echter om diverse redenen nog niet uitgevoerd. De commissie heeft het bestuur geadviseerd om te wachten op realisatie van de verschillende projecten. Het AB heeft dit voorstel overgenomen. Voor de volgende periode zal een nieuw voorstel worden gemaakt.

10. Rondvraag

Vanuit de zaal wordt aandacht gevraagd voor het steeds minder zorgvuldig omgaan met het cultureel erfgoed van Zoetermeer. Veel groen verdwijnt, maar ook veel historische panden worden gesloopt. Daarvoor komen grotere panden terug.

De voorzitter geeft aan dat het bestuur deze zorg deelt. Er wordt vanuit het HGOS gestreden voor goed behoud, maar daarvoor is wel nodig dat gemeente en projectontwikkelaars bereid moeten zijn om te investeren in historische panden. Als deze bereidheid er niet is staan wij machteloos.

De suggestie wordt gedaan om aan dit onderwerp in 't Seghen Waert aandacht te besteden. Spreker zegt dat kopij altijd welkom is, maar dat de redactie uiteindelijk beslist over het wel of niet plaatsen.

Vervolgens wordt geïnformeerd naar mogelijkheden om de vereniging nog beter bereikbaar te maken. De voorzitter geeft aan dat we dat vooral via de digitale weg proberen te doen. Suggesties voor nieuwe ideeën die ook qua menskracht kunnen worden gedragen zijn welkom.

De laatste vraag geldt de opgraving bij het Roos-pand. Waarom was HGOS daar niet bij betrokken? De voorzitter geeft aan dat wij wel op de hoogte waren, maar dat er te weinig capaciteit was om mee te graven. Wel heeft een oud AWZ'er mee gegraven: wethouder P. Van Domburg.

11. Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering en spreekt nogmaals zijn dank uit voor het in hem gestelde vertrouwen.

Voorgestelde nieuwe jaarplanning van de Algemene ledenvergaderingen

In verband met de subsidieaanvraag en de verantwoording bij de Gemeente Zoetermeer is er een andere tijdsplanning en inhoud van de algemene leden vergaderingen nodig.

De subsidie verantwoording moet voor 1 april bij de gemeente binnen zijn. Bij de stukken moeten het Jaarverslag en de Rekening en Verantwoording van het voor-

gaande jaar worden gevoegd.

De subsidie aanvraag moet voor 1 juni bij de gemeente binnen zijn. Bij de stukken moeten het Jaarplan en de Begroting voor het volgende jaar worden gevoegd. Dit betekent dat de ledenvergadering moet worden vervroegd naar half maart:

Woensdag 13 maart 2013 met de onderwerpen:

Jaarverslag 2012

Rekening en Verantwoording 2012

Jaarplan 2014

Begroting 2014

Voor de najaarsvergadering blijft dan als officieel agendapunt alleen verkiezingen en benoemingen over. Voorgesteld wordt om deze vergadering voor een goede verdeling over het jaar naar voren te halen naar eind september:

Woensdag 25 september

Benoemingen

Activiteiten

Maandag 4 februari 2013

Premiere van de film *Levend Erfgoed*.

In deze geheel nieuwe film van circa 40 minuten wordt ingegaan op het ontstaan van Zoetermeer en wat daaraan nog herinnert en te zien is. In de film is ook aandacht voor het Zoetermeer van vandaag omdat ook dat morgen al geschiedenis is en misschien ooit erfgoed.

Locatie : 't Centrum, Frans Halsstraat 1. Aanvang 20.00 uur

Kosten: Euro 5.-, leden Euro 3.-

Publicatie over Leidsewallen

Aad van der Linden droeg het onderwerp voor deze aflevering van 't Seghen Waert aan. Daarnaast heeft hij een eigen publicatie verzorgd: *Tuinen aan de Wallen*. In dit fotoboek schetst hij in 70 pagina's de geschiedenis van de tuinen en de bewoners van de Wallendijk in de 20e eeuw. Aan de hand van heel veel beeldmateriaal komen de belevenissen van de bewoners en de tuinders uitgebreid aan bod. Aad verzamelde verhalen en foto's van mensen die daar hebben gewoond en gewerkt. Op een ligusterhaag bij het Van Doornenplantsoen en het huis van Adegeest (nr. 65) na, herinnert niets meer aan de bloeiende tuinderijen die hier tot ca. 1970 waren. Dit fotoboek voorkomt geheugenverlies!

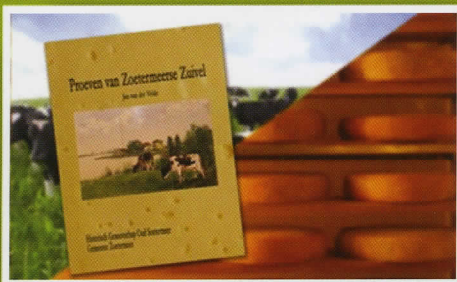
Het boek is te bestellen voor 19,50 euro bij aadvanderlinden@tiscali.nl.

Nieuwe leden

We heten de volgende nieuwe leden van harte welkom:

J.H. Blankespoor, Zoetermeer
B.J. van Eken, Zoetermeer
A. Glissenaar, Zoetermeer
J. de Graaff, Zoetermeer
M. de Groot, Zoetermeer
V.J. van Hemert, Zoetermeer
J. van Herk, Zoetermeer
I.A. Hornikx, Zoetermeer
M. Kattestaart, Zoetermeer
M. Keus, Zoetermeer
E.M. van der Meer, Amstelveen
B. Meisel, Zoetermeer
C.P.A. van Rijn, Zoetermeer
Chr. van de Sande, Zoetermeer
B. van der Schaaf, Zoetermeer
P.J.A.A. Schoonen, Zoetermeer
D. van der Spek, Zoetermeer
M.J. Thieleman, Zoetermeer
E. Vegt, Zoetermeer

Aanmelden als lid kan via onze website www.oudsoetermeer.nl of per post via Dorpsstraat 7, 2712 AB Zoetermeer. Vermeld uw naam, adres en geboortedatum en of u zich opgeeft als lid, jeuglid (tot 18 jaar) of gezinslid (tweede op hetzelfde adres).

Proeven van Zoetermeerse Zuivel

Zoetermeer was nog niet zo lang geleden vooral bekend vanwege haar zuivel. Meer dan 40 boterboeren brachten boter, kaas en eieren langs de deuren in de wijde omgeving. Grossiers als Noordam en de 'blauwe' en 'groene' Van der Spekken leverden aan hun detailhandelaren en instellingen. Brinkers en Nutricia waren landelijk en daarbuiten bekend om hun specialiteits...

Auteur: : Jan van der Velde e.a.
Verschenen in: : 2010
Omvang: : 48 pp. Illustraties deels in kleur
Prijs: : € 3.00

[LEES VERDER](#)

[BESTELLEN](#)

1 2 3

NIEUWS

200 jaar boerderij Het Buitenbeest verschenen

Ter gelegenheid van Open Monumentendag verscheen dit boekje van 32 pagina's over...

[Lees meer](#)

Publicatiesoudsoetermeer.nl online

Publicatiesoudsoetermeer.nl is een onderdeel van de historische vereniging van Z...

[Lees meer](#)

LAATSTE PUBLICATIES

200 jaar boerderij Het Buitenbeest

Aan de Voorweg 93 staat een prachtige boerenhoeve, waar nog steeds de varkens het erf omwroeten, de kippen rondscharrelen en de pauwen hun veren laten zien. Hij is omringd door de oude Voorweg en de hoge flats van de wijk Meerzicht.

[Lees verder >](#)

PUBLICATIE ZOEKEN

Specifieke publicatie zoeken:

Titel:
Auteur:
Periode: Tot:
Term:

[ZOEKEN](#)

Van Herwijnen Outdoor Store

*Dorpsstraat 66
anno 1908*

**vrijtijdskleding
wandelschoenen
bergschoenen
tenten**

**van
Herwijnen**

**dartsport
schietsport
campingaz dealer
kampeerartikelen**

Dorpsstraat 66 - Zoetermeer - Telefoon (079) 316 35 51 - www.herwijnenzoetermeer.nl